

The Nation schreef Letelier in 1976 dat de terreur van Pinochet en de economische activiteiten van de Chicago Boys onlosmakelijk met elkaar waren verbonden. “Het economische model moest worden opgedrongen en dat betekende in de Chileense context dat er duizenden mensen moesten worden gedood, dat er concentratiekampen moesten worden ingericht, dat meer dan 100.000 mensen gevangen moesten worden gezet, dat vakbonden en andere arbeidersorganisaties moesten worden vernietigd en dat er einde moest worden gemaakt aan alle vormen van politieke activiteit en vrije meningsuiting.” Drie weken na het essay werd Letelier door agenten van Pinochets geheime dienst in zijn woonplaats Washington vermoord.

Andere Zuid-Amerikaanse landen volgden het Chileense voorbeeld snel. In 1976 werd Argentinië na

Marcos Alandria/EPA/ANP

In Argentinië gingen openlijke economische hervormingen gepaard met heimelijke terreur

een militaire coup omgevormd tot een vrije markteconomie. Het protectionisme van de voorgaande regering werd opgeheven en prijzen en rentetarieven werden vrijgelaten. Maar er waren ook lessen getrokken uit het Chileense bewind: de openlijke terreur van Pinochet had veel buitenlandse investeerders afschrikt. De Argentijnen pakten het subtieler aan. Terwijl de economische hervormingen openlijk werden doorgevoerd, ging de terreur ondergronds. Duizenden ‘subversieven’ verdwenen spoorloos in geheime martelkampen. Velen van hen werden uit helikopters in zee gegooid. Net als in Chili waren vooral arbeiders, intellectuelen en vakbondsleiders doelwit van de terreur. “Een terrorist is niet alleen iemand die bommen plaatst, maar een persoon wiens ideeën tegengesteld zijn aan onze westerse, christelijke samenleving”, stelde de militaire president Videla.

Rampenkaptalisme

De gebeurtenissen in Zuid-Amerika leken het startsein te zijn voor een wereldwijde zegetocht van

het vrije marktkapitalisme in de stijl van de Chicago Boys. In de decennia die volgden, hebben de sterke overheden en socialistische economieën overal ter wereld het veld moeten ruimen voor het neoliberale model van privatiseringen en handelsvrijheid. Opvallend is dat die omslag zelden op democratische wijze tot stand kwam. Crises, zoals natuurrampen, oorlogen en coups, werden aangegrepen om economische transformaties mogelijk te maken. Journalistiek activiste Naomi Klein ziet er een kwaadaardig patroon in. In haar boek *The Shock Doctrine* noemt ze het ‘rampenkaptalisme’: terwijl de bevolking nog murw is van een of andere crisis, kunnen economische hervormingen in rap tempo en zonder noemenswaardige protesten worden doorgevoerd. Volgens Klein gebeurde dat in Rusland na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie, in Sri Lanka na de tsunami en in Irak na de Amerikaanse invasie. Als recent voorbeeld noemt ze Californië. Gouverneur Arnold Schwarzenegger, een groot bewonderaar van

Friedman, greep de financiële crisis aan om miljarden te bezuinigen op onderwijs en gezondheidszorg. “Ik heb het geprobeerd via een referendum, maar de mensen stemden tegen. We kunnen deze crisis gebruiken om veranderingen door te voeren”, zei hij daarover in een interview met de Amerikaanse televisiezender Fox News. En Chili? Morgan Friedman geloofde dat de economische vrijheid er vanzelf zou leiden tot politieke vrijheid. Uiteindelijk kreeg hij gelijk, al duurde het langer dan hij misschien had voorzien: pas in 1990 keerde de democratie terug. Maar nog altijd strijkt de rijkste 10 procent van het land 47 procent van het nationaal product op, terwijl de armste 10 procent slechts 1,2 procent verdient.

▲ De zogenoemde Dwaze Moeders protesteren jaar in, jaar uit op Plaza de Mayo in Buenos Aires tegen de verdwijning van tienduizenden burgers tijdens de Argentijnse dictatuur van de jaren zeventig en tachtig.

.....
Hidde Tangerman sprak voor dit artikel met historicus Gerard van der Ree en gebruikte onder andere de volgende literatuur:

- > Peter Kornbluh: **The Pinochet file** The New Press (2003)
- > Phil O'Brien en Jackie Roddick: **Chile. The Pinochet decade** Latin American Bureau (1983)
- > Naomi Klein: **The Shock Doctrine** Metropolitan Books (2007)
- > André Gunder Frank: **Economic genocide in Chile** Spokesman Books (1976)

Ga voor de geraadpleegde sites naar www.kijk.nl/links